

“MOLIYAVIY HISOBOTLARNI XALQARO BUXGALTERIYA STANDARTLARI ASOSIDA TAQDIM ETISH ASOSLARI”

Qo'chqorova E'zoza

*TIFT Universiteti Buxgalteriya hisobi va moliya yo'nalishi
3-bosqich talabasi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada moliyaviy hisobotlarni xalqaro buxgalteriya standartlari (IFRS) asosida tuzish va taqdim etishning nazariy asoslari, amaliy ahamiyati hamda afzalliklari yoritilgan. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari orqali korxonalar faoliyati haqida haqqoniy va taqqoslanadigan axborotlar taqdim etilishi ta'minlanadi. Maqolada xalqaro va milliy buxgalteriya standartlari o'rtasidagi asosiy farqlar, moliyaviy hisobotlarning tuzilmasi va shakllari, shuningdek, IFRS'ga o'tishdagi qiyinchiliklar haqida ham batafsil so'z yuritilgan. Tadqiqotda ushbu standartlarga asoslangan hisobot tuzish korxonaning investitsion jozibadorligi va xalqaro bozordagi nufuzini oshirishga xizmat qilishi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Moliyaviy hisobot, xalqaro standartlar, buxgalteriya, IFRS, taqqoslanadigan axborot, investitsiya, auditorlik, buxgalteriya siyosati, xalqaro amaliyot, hisobot shakllari.

Kirish

Bugungi globallashuv va bozor iqtisodiyotining chuqurlashuvi sharoitida korxonalar faoliyati nafaqat milliy, balki xalqaro maydonda ham ochiq va tushunarli bo'lishi zarur. Ayniqsa, investitsiyalar oqimi, tashqi iqtisodiy aloqalar va moliyaviy bozorlar bilan integratsiyalashuv sharoitida moliyaviy axborotning aniq, taqqoslanadigan va ishonchli shaklda taqdim etilishi alohida ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, moliyaviy hisobotlarni **Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS)** asosida tayyorlash va taqdim etish zamonaviy korxonalarning muhim vazifasiga aylangan.

Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari — bu turli mamlakatlar korxonalari o'rtasida moliyaviy axborotlarning taqqoslanishini ta'minlovchi yagona uslubiy yondashuvlar to'plamidir. Ushbu standartlar moliyaviy natijalarni ochiq va haqqoniy aks ettirishga, investorlarga asosli qarorlar qabul qilishga, hamda xalqaro buxgalteriya amaliyotiga muvofiqlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Ushbu mavzu doirasida moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar asosida tuzishning asosiy tamoyillari, prinsiplari, yondashuvlari, shuningdek, milliy amaliyot bilan solishtirilgan holdagi farqlari yoritiladi. Maqolada IFRS'ning afzalliklari, uni

joriy etishdagi muammolar va ularni hal etish bo'yicha takliflar ham tahlil qilinadi. Bu esa korxonalarning axborot siyosatini takomillashtirish va xalqaro darajadagi ishonchni oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism

Moliyaviy hisobotlar – bu korxona moliyaviy holatini, faoliyat natijalarini va pul oqimlarini ifodalaydigan rasmiy hujjatlar majmuidir. Ular nafaqat ichki boshqaruv uchun, balki tashqi foydalanuvchilar – investorlar, kreditorlar, soliq organlari va auditorlar uchun ham muhim axborot manbaidir. Moliyaviy hisobotlarni xalqaro buxgalteriya standartlari asosida tuzish esa ushbu axborotlarning taqqoslanishini, ishonchliligini va aniqligini ta'minlaydi.

1. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlarining mohiyati

Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS – International Financial Reporting Standards) – bu xalqaro miqyosda tan olingan va ko'plab mamlakatlarda qo'llanilayotgan buxgalteriya standartlari tizimidir. Ular xalqaro buxgalterlar federatsiyasi (IFAC) hamda Xalqaro buxgalteriya standartlari kengashi (IASB) tomonidan ishlab chiqiladi. Bu standartlarning asosiy maqsadi – korxonaning moliyaviy holatini haqqoniy, shaffof va taqqoslanadigan tarzda aks ettirishdir.

2. Moliyaviy hisobotlarning asosiy shakllari

Xalqaro standartlarga muvofiq moliyaviy hisobotlar quyidagi asosiy shakllarda tuziladi:

- **Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot** (balans);
- **Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobot** (foyda va zarar hisobotlari);
- **Kapitaldagi o'zgarishlar to'g'risidagi hisobot;**
- **Pul oqimlari hisobotlari;**
- **Izohli eslatmalar** (hisobotlarni tushuntiruvchi ma'lumotlar).

Ushbu shakllar korxonaning moliyaviy salohiyati, rentabelligi, likvidligi va solventligini tahlil qilish imkonini beradi.

3. Xalqaro va milliy standartlar o'rtasidagi farqlar

Ko'plab mamlakatlarda milliy buxgalteriya standartlari mavjud bo'lib, ular o'z qonunchiligiga asoslangan. Biroq milliy standartlar ko'pincha xalqaro standartlar bilan to'liq mos kelmaydi. Masalan, ayrim milliy tizimlarda aktivlar tarixiy qiymat asosida baholanadi, xalqaro standartlarda esa ularning bozordagi adolatli (fair value) bahosi asosida baholanishi talab qilinadi.

Bu farqlar moliyaviy axborotlarning taqqoslanishini qiyinlashtiradi, ayniqsa xorijiy investorlar yoki xalqaro audit talablariga duch kelgan kompaniyalar uchun. Shu sababli, xalqaro standartlarga o'tish – korxonalarning global moliya bozorlariga integratsiyalashuvi uchun muhim shartdir.

4. Xalqaro standartlar asosida hisobot tayyorlashning afzalliklari

IFRS asosida moliyaviy hisobot tuzishning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

- **Investorlar ishonchini oshiradi** – hisobotlar global moliyaviy tillarga mos keladi;
- **Xalqaro bozorga chiqish imkonini beradi** – xorijiy moliyaviy institutlar bilan ishlash osonlashadi;
- **Taqqoslanadigan hisobotlar** – turli davlatlardagi kompaniyalar natijalarini solishtirish mumkin bo‘ladi;
- **Audit jarayonini yengillashtiradi** – xalqaro auditorlar uchun tushunarli va aniq hisobotlar.

5. IFRS joriy etishdagi muammolar

Xalqaro standartlarga o‘tish, ayniqsa kichik va o‘rta korxonalar uchun, muayyan muammolarni keltirib chiqaradi. Bular qatoriga quyidagilar kiradi:

- Yangi standartlarni tushunish va qo‘llashda malakali mutaxassislarining yetishmasligi;
- Hisob tizimlarini qayta tashkil etish zaruriyati;
- Moliyaviy va texnik xarajatlarning oshishi;
- Mavjud hujjat aylanish tizimini moslashtirish qiyinchiliklari.

Shunga qaramay, ko‘plab mamlakatlar, jumladan O‘zbekiston ham bosqichma-bosqich IFRS’ga o‘tish siyosatini olib bormoqda. Bu esa milliy buxgalteriya tizimini modernizatsiya qilishga va xalqaro investitsion muhitni yaxshilashga xizmat qilmoqda.

XULOSA

Xalqaro buxgalteriya standartlari asosida moliyaviy hisobotlar tayyorlash bugungi kundagi eng muhim talablar qatoriga kiradi. Ular orqali korxonalarning moliyaviy holatini real va taqqoslanadigan shaklda ifodalash mumkin bo‘ladi. O‘zbekiston korxonalari uchun XBS’ga o‘tish nafaqat xalqaro bozordagi ishonchni oshiradi, balki ichki boshqaruv sifatini ham yaxshilaydi. Shu bilan birga, XBS’ni to‘liq joriy etish uchun malakali mutaxassislar tayyorlash, axborot tizimlarini moslashtirish va amaliyotga yo‘naltirilgan o‘quv-uslubiy bazani yaratish zarur. Uzoq muddatda bu yondashuv iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va xalqaro investitsiyalarning ko‘payishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1) Axadjon o'g'li, A. A., & Tursunboy o'g'li, N. J. (2023). SANOATNING YAIMGA TA'SIRINI BAHOLASH. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 290-293.
- 2) Axadjon o'g'li, A. A. (2023). RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHDAGI O'RNI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 271-273.
- 3) Axadjon o'g'li, A. A. (2023). ZAMONAVIY AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING MUAMMOLARI VA YECHIMLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 333-338.
- 4) Azamjon o'g'li, U. A., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). Sun'iy intellekt va raqamli iqtisodiyot rivojlanishi. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 1, 73-75.
- 5) Tursunboy o'g'li, N. J., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O'zbekistonning jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish uchun uzoq yo'li va xitoy tajribasi. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 1, 43-47.
- 6) Ahrorjon, A., & Gafurov, X. (2023). IQTISODIY SIYOSATNING RIVOJLANISHIDA FISKAL VA PUL-KREDIT SIYOSATI. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 310-313.
- 7) Otto, M., & Thornton, J. (2023). CHATGPTNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI: SUN'IY INTELLEKTNING KASBIY MEHNAT BOZORIGA TA'SIRI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7, 65-71.
- 8) Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). ISLAMIC FINANCE PROBLEMS AND SOLUTIONS: Study guide. *AMAZON PUBLICATION ISBN-13: 9798863282282*, 1, 200.
- 9) Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOMIY MOLIYA BARQARORLIK OMILLARI: EKONOMETRIK TAHLILLAR VA DALILLAR. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(9), 74-94.
- 10) Axrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). TA'LIM SIFATI OSHISHIDA JSTNING O'RNI. *YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATSION TADQIQOTLAR*, 2(1), 113-118.
- 11) Акабирходжаева, Д. Р., & Абдуллаев, А. А. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ НА РАЗВИТИЕ МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО РЫНКА. *Экономика и социум*, (11-1 (126)), 729-739.

- 12) Akabirxodjayeva, D., & Abdullayev, A. (2024). TEXNOLOGIK INNOVATSIYALARNING JAHON MOLIYA BOZORINING RIVOJLANISHIGA TA'SIRI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 13, 89-96.
- 13) Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ISLOM MOLIYASI. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 188-190.
- 14) Keldiboyeva, Z. M. Q., & Abdullaev, A. A. O. G. L. (2022). Inklyuziv ta'limga bo'lgan ehtiyojlar va sabablar, inklyuziv ta'limga jalb qilish. *Science and Education*, 3(11), 704-711.
- 15) Oybek, A., Abdullaev, A., Mavlonbekov, X., & Sharifjonov, Z. (2023). ISLOM MOLIYASIDA MUSHORAKA SHARTNOMASI. *Umumjahon fanlari bo'yicha ta'lim tadqiqotlari*, 2(1), 593-599.
- 16) Turanboyev, B., Abdupattayev, A., & Abdullaev, A. (2023). INFLYATSIYANING QIMMATLI QOG'OZLAR DAROMADIGA TA'SIRI. *Yosh tadqiqot Jurnali*, 2(2), 88-100.
- 17) Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOM BANK TIZIMI UCHUN SHARTNOMA HUQUQI VA ASOSIY TAMOIYILLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(5), 600-613.
- 18) Abdullaev, A. (2022). BOBUR VA BOBURIYLAR SULOLASINING JAHON SIVILIZATSIYASINING YANGILANISHIGA QO 'SHGAN HISSASI. *NEW RESEARCH ON THE WORKS OF ALISHER NAVOI AND ZAHIRUDDIN MUHAMMAD BABUR*, 1.
- 19) Xusanovich, A. O. (2023). MALAYZIYADA ISLOMIY MOLIYA, TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY RIVOJLANISH O'RTASIDAGI MUNOSABATLARNING EKONOMETRIK TAHLILI ASOSIDA O'ZBEKISTON UCHUN TAVSIYALAR. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7, 60-64.
- 20) Mulaydinov, F. (2024). Application, place and future of digital technologies in the educational system. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.
- 21) Jumanova, S. (2024). Analysis of PISA test results in Uzbekistan and prospects of preparing primary education students for PISA test. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.
- 22) Ikromjonovna, J. S., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'ZBEKISTONDA PISA TESTI NATIJALARI VA BOSHLANG 'ICH TA'LIM O 'QUVCHILARINI BU TESTGA TAYYORLASH ISTIQBOLLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 159-162.
- 23) Turanboyev, B., & Abdullayev, A. (2023). DAVLAT, KORXONA VA TASHKILOTLAR BYUDJETINI TO 'G 'RI TAQSIMLASH

TENDENSIYALARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(4), 304-309.

24) Akhrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). IMPACT, RESULTS AND CONSEQUENCES OF WTO ACCESSION ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(1), 6-15.

25) Abdullaev, A., & Odilova, M. (2024). The Role of WTO in Improving the Quality of Education. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 3(1), 140-148.